

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 16 Августа 1875.

Број 29

Илази четири пута
у месецу.

Претплата се шаље уредништву.
Уредништво је у богословији.

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 еор. на по год. 30 гр.
или 3 еор. на три мес. 15 гр. или 1
еор. и 50 нов.

Год. II.

Торжество православља у светој Русији.

(ИСТОРИЧКЕ ПРИМЈЕДБЕ О ШИРЕЊУ И ЗАВРШЕЊУ УНИЈЕ МЕЂУ РУСИМА).

(НАСТАВАК).

Међу тим ево шта се чињаше у овима странама. Одма по одласку Терлецкога и Поцјеја одрече се од уније лавовски јепископ Геден Балабан, говорећи, да су га они преварили, да он није давао њима сагласија на унију, него их је само опуномоћио својим подписом написати краљу прошење о привилегијама православној цркви. Одрече се од уније и јепископ перемишљенски Михаил Копистенски и заједно с Геденом стаде бранити православље. Кад се прочу рад Терлецкога и Поцјеја у Риму, народ се још више стаде бунити и проклињати одступнике, а кнез Острожски својим посланицама тако најелектризира умове, да многи готови бијашу подићи оружје на заштиту своје вјере. Унија бијаше у опасности, но је узеше на буксир њезини изобрјетатељи-језујити. Оруђе језујитско-Сигизмунд III, а за њим и сви католици, стадоше заштићавати унијате.

У Октобру 1596 године, по захтјевању православнијех, сабра се сабор у Брест-Литовску. Овакога свечаног сабора

Још никад није било у југо-западној руској цркви. Осем јепископа, духовништва и множине световних представника од братства и разнијех крајева, на сабору присутвоваше и пуномоћници од цариградскога и александријскога патријара, језзарси Нићифор и Кирил Лукарис. У помоћ унијатима на сабор дођоше неколико латинскијех бискупа, језујита и знатнијех католика. С самога почетка учесници сабора раздијелише се на двије половине: православну и унијатску. Из рускијех јепископа на православноме сабору бијаху Гедеон Балабан и Михаил Копистенски, а остали заједно с митрополитом Михаилом саставише унијатски сабор. После богословскијех расуђивања о унији, православни трипут слаше звати митрополита и јепископе на сабор, па кад се они не јавише, они их саборно објавише лишенима сана и предадоше анатема. На одлуке православнога сабора унијати такође одговорише анатемом и без свакијех препирања подписаше акт сједињења с Римом. Православни јепископи беху оглашени да су непокорни митрополиту и да су издали своју цркву, а сво православно духовништво и мирјани — да су преступници против духовне власти својих јерарха и воље краљеве. Ову одлуку унијатских сабора утврди и Сигизмунд III, и таким начином, умјесто православља, даде унији право грађанства у Литовско-пољској држави!

Одма посље сабора почеше се гонења на православље. Унијати-јепископи, с помоћу католика, стадоше ишћеривати из парокија православно духовништво и стављати своје једномишљенике. Све више или мање знатније цркве и манастири беху отети од православнијех, у том броју и катедрални кијевско-софиски сабор. Проповједнике православља осуђиваше грађанска власт на изгнање, а православно братство на гонење. Православним грађанима одузеше право на грађанске дужности, као и то да им није слободно радити трговачке и занатлиске послове. Жалосни сељаци и до уније нису имали никаквијех права, а сад подпуно беху претворени у робове

и подвргоше се невјероватноме насиљу од својијех неправославнијех спахија и племића. По одзиву чувеног фанатика, језујита Скарге, у своме свијету није било државе, у којој би се тако рђаво опходили с земледјелцима као у Пољској. „Владалац или краљевски старјешина не само отимље у бједнога „холопа.“¹⁾ све, што он зарађује, него га и убија кад год хоће и нико му не рекне за то хрђаве ријечи.“ Други пољски списатељ, Старовољски, карактеришући сувремено му друштво вели: „Од сенатора до посљедњег занатлије сви поједају и процијају своје наслеђе... Нико неће да живи трудом, а сваки се стара да захвати туђе. Привреда убогијех подајника истребљава се господом, као гарпијама. Једна персона, у један дан ждере толико, колико зарађује множина беднијех у дужем времену. Све иђе у једну шупљиву ћесетину — трбух. Јадни сељаци принуђени су били да за свашта плаћају: за марву, за пијацу, за право да могу ловити рибу, млетити жито и т. п. „У Турској, продужава Старовољски, никакав паша неможе посљедњем сељаку учинити то, што се чини по нашим паланкама и селима. Код нас ако има у чему слободе, то осем у томе што можеш чинити са сваким све, што ти падне на ум. Ма који азијатски деспот неће за сав свој живот сатарити толико људи, колико се сатаре за једну годину у слободној *Ријечи Посполитој*.“

Жалосно стање православнијех сељака и прије многе је принуђавало да иду у козаке и да подижу оружје супрот својијех притјеснитеља, а после уније, кад их почеше тијеснити и за вјеру, они се још више стадоше бунити и изјављивати незадовољство својим положајем. Православна вјера учини се за народ одзивом слободе. Али што се више народ бунио, што је јенергичније бранио своју вјеру и народност, то је више узбуђивао супрот себе и фанатичко правителство *Ријечи Посполите*, и све уобште католике. Први

¹⁾ Холоп — то је човек без икаквих човекових права — роб од главе до ногу.

устанак народњи за вјеру с ужасном жестокошћу би усмирен. Све готово вође народње, у том броју и *гетман* Каливајко, у 1597 г. бише спаљени у Варшави, житељи се лишеше својих права и у Малорусију уведена би војска. Почеше се страшна притјесњена за вјеру. Православне цркве силом отимаше и обрађаше у унијатске или даваше јевреима под аренду. Јевреји не само узимаше плату за крштење, вјенчање, погреб и уопште за свако богослужење, него се и ругаше над православљем. Заштитити поругану вјеру није имао ко, јер сви готово знатни православни руси или помријеше или пређоше у католицизам и опољачише се. У Малорусији барем козаци и сељаци, од времена до времена, устајаше на заштиту своје вјере, а у Галицији, Волинији и Литви не би ни тога. У овима пределима отворено беше поље фанатизма, и они радише, што шћедоше. На варшавској скупштини 1620 г. заступник од Волиније, Лаврентије Древински, ево шта говори о стању православља у слободној Ријечи Посполитој: „Двадесет година, како ми на свакој скупштини горким сузама просимо и не можемо испросити, да би нас оставили у нашим правима и слободи. Ко, Боже живи! јасно не види, каква притјеснења, какве нетрпљиве муке трпи руски народ за своје благочестије! Већ су по великим градовима цркве запечаћене, црквена имања разграбљена, по манастирима, у мјесто људи, стоку затварају. . . . У Могилеву, Орши и Пинску дјеца умиру без крштења; тијела умрлијех без опијела извозе се из вароша, као мрцина; народ живи у нечистоћи без благословења, умире без исповјести и причешћа. А шта се чини у Лавову. Ко се од православнијех не склања на унију, томе нема мјеста у вароши, тај не може ни трговати, ни крчмити, ни у запатлије се записати. Ко је умрљо, — не може се јавно по црквеном обреду саранити; ко је болестан, — не може се причестити. — У Вилни, кад оћеју да испрате мртво тијело, градска врата, којима сви пролазе — и јевреји и татари, — обично се затварају, и православни

принуђени бивају носити своје мртваце кроз она врата, кроз која извозе сваки смрад и нечистоћу. Православне калуђере, који се не склоњавају на унију, бију и затварају у тавнице. Укратко рећи: велика и нечувена притјешења преноси народ руски како у краљевини, тако и у великом књажеству Литовском!“

Све је ово говорио Древински у присуству Сигисмунда III, но слијепи фанатик не обрати пажње на његове ријечи. Гонења се продужаваху с пређашњим усрђем. У Луцку и Вилни цркве божије беху обраћене у пивнице и гостионице. У Минску, црквену земљу дадоше на зидање џамије. У Полоцку окиваху у пранге и принуђаваху к унији. У Орши, Могилеву и Мстислављу запређено би и у салашима молити се. Највише страдаше православни од полоцкога унијатског јепископа Јосафата Кунцевића, који позатвара све православне цркве у Бјелорусији и стаде јавно захтијевати, да се сви православни ишћерају из државе. Фанатизам његов изведе народ из трпљења, и грађани витебски, по несрећи, убише га; али ово убијство још више узбуди католике, који признадоше Кунцевића мучеником и светијем, и гоњење на православље подиже се посвемјестно и трајаше до саме смрти Сигизмундове (1532 г.) За 45 година његова краљевања кривим насиљем обраћено би у унију и католиштво око два милиона православнијех бјелоруса и малоруса. — !

Готово мало је боље било стање православнијех и после Сигисмунда, кад беше изабран на престо пољско-литовски син му Владислав. Истина, он не бијаше тако фанатичан, као отац му, и даде православнима *право* да имају свога митрополита и јепископа и поврати им неколико манастира и цркава. Али у слободној Ријечи Писполитој, ће краљ и правитељство имадијаху врло мало значаја, мучно је било остварити ово распоређење. Правителство не би у стању да заштити православне и од новијех насиља са стране фанатика унијата и католика. Утјешњени народ стаде се опет

бунити и устајати на заштиту својих права. Но ослијепљени пољаци на све ове побуне одговорише страшним избијењем народа и ружењем православне светиње. „Мучитељство фараоново, говори малоруски летопис, није ништа у упоређењу с тиранством пољским. Фанатици варише дјецу у бакрачима и одрезиваху сисе у жена, а православне цркве даваху, као и прије, јевреима под аренду. У самој Варшави упражњаваше се тако исто звјерство. Бунтовнике козаке и њихове старјешине вјешаше, колесаше, набијаше на колац, садираху кожу с главе; козачку дјецу жарише на угљевљима, козачкињама одрезиваше сисе и њима тучоше по образу мученике мужеве! —

Унија и католиштво поче се ширити и у Малорусији. Но овђе притјесњења фанатика, који равњаше православље с незнабожством и називаху „пасјом вјером“, изазваше нови устанак народњи, устанак Богдана Хмјелницкога, који потресе у темељу Ријеч Посполиту. У вријеме овога устанка не бијаше могућности удржати јарост народњу. Чете селачке и козачке нападаше на господске читлуке, опустошаваше их, убијаше владоце и њихове љубимце, истребљаваше католичке свештенике, нападаше на католичке цркве и манастире и нештедљиво их рушише. Јевреји бише осуђени на коначно истребљење; народња јарост не поштеди ни пола, ни узраста. Хмјелницки једну за другом одржа неколико побједа над пољацима, и после славне побједе под Збарезом (5 Августа 1648 г.) принуди новоизабранога краља Јана Казимира да закључи договор и да између осталог даде слеђућа права православнима: 1) митрополит кијевски засједаваће у сенату; 2) у Кијеву и другима мјестима, ће се налазе православне школе, језујти неће становати; 3) унија биће уништена и 4) православнима повратиће се све отете цркве и манастири и њихова имања. Овај договор потврди 2. Јануара 1650 г. и скупштина, но док се народ умири, пољаци га погазише. Хмјелницки и козаци почеше опет воје-

вати, но њихово војевање не би срећно. Увиђевши себе и народ у рђавом положају, Хмјељници стаде молити православног московског цара Алексија Михаиловића, да узме Малорусију под своје подајништво. 1654 г. Малорусија пређе у зависност московског цара и од овога преласка поче се борба руса с Пољацима, борба православља с католицизмом. Успјех рускога оружја не опамети Пољаке: они једнако продужаваху тијеснити православље у Бјелорусији, Литви и Галицији. По тако званоме вјечноме миру, који 1782 г. закључише Пољаци с Русима, православнима обећана би пуна слобода, но Пољаци и не помишљаше о испуњавању овога условља. Својим насиљем они сасвијем уништише православље у Галицији, а по другима мјестима недопустише да православни могу заузимати ма какве друштвене дужности. На политичко узвишавање православне Русије Пољаци необраћаху готово никакве пажње и издаваху једно за другијем строге одредбе односно разновјераца. Фанатици забранише православнима градити нове цркве и поправљати старе, публично их оскорбљаваше за вјеру православну, коју називаше „холопском, аријанском и пасјом“. Православне свештенике бацаше у тавнице, морише глађу, ранише сијеном, одсијецаше им прсте, ломише руке и ноге. Још виша безакоња чинише народу, који, као овце, силом ћераху да слушају мису¹⁾ и свакојаким мукама принуђаваше их одрећи се од православља. Док би жив Петар велики, фанатици колико толико уздржаваше се, но кад нестане великога заступника православља, они отворено почеше чинити свака безакоња. Православне цркве обраћаше у унијатске, у сред бијелога дана нападаху на манастире, бише и мучише калуђере, ругаше се над светињом и православни крст газеше ногама.

Протестанти исто тако као и православни трпљеше пријесњења за вјеру, па и сами унијати не бише слободни. Истина, Пољаци њих не утјесњаваше онако као православне

¹⁾ Латинска служба.

и протестанте, али ово се објасњава тиме, што они гледаше на унију као на мост, који саједињава православље с католицизмом. Чисте унијате они презираху, и тек онима, који се више или мање склонеше у католициство, даваху права и привилегија. Унија такође сматраше се „холоцском вјером“, а с тога сви чувени бјелоруси и малоруси стиђаху се бити унијатима и прелазеше управ у католициство. Само народ и световни свештеници држаху се уније, која се по спољашњем виду мало чим одликоваше од православља. Али католици не задовољише се с сугласношћу унијата с учењем своје цркве, него почеше уводити и своје обреде. Још у почетку уније дозвољено би латинским монасима ступати у унијатске манастире, носити хаљине по форми источнијех монаха и испуњавати све источне обреде на црквено-славенском језику. Мало по мало сви унијатски манастири напустише се монасима различитијех латинскијех редова, који под општим именом *базилијанаца* почеше заузимати све више јерархичне дужности у цркви унијатској. Разумије се, од овакијех унијата унија није могла ништа доброга очекивати: *базилијанци* је једнако вукоше у католициство, па напоследак учинише корак да подпуно слију обадве вероисповјести. Посље тако званог унијатског замојског сабора (1720 г.) на коме узакоњено би измијенити многе православне обреде и издати нове црквене књиге с католичким службама, унија и у обредима стаде се удаљавати од православља и сближавати с католицизмом. Из црква унијатскијех свештеника, народ тек сад поче примјечавати разлику међу православљем и унијом, која у свему налицише на католициство, и стаде изјављивати незадовољство својом вјером. Незадовољство унијата би узроком, те латини и њих почеше мало по мало утјесњавати. Али свему настаје крај, па настаде и страдањима руског народа. —

У 1762 г. ступи на престо руски Катарина II и одма се подиже грозно питање о „*диссидентима*“, које, благодаречи

 занешености и фанатизму Пољака, би узроком погибије Ријечи Посполите. На основу вјечнога мира Русија је имала пуно право заступати своје јединовјерце у Пољској, но после Петра великог Пољаци не обраћаху пажње на заступничество њезино. Знаменита царица ријеша да се неће допуштати таква нехатост Пољака насипрам предписа рускога правитељства, и стаде се озбиљно заступати за своје једновјерце и све уобште разновјерце. Посље смрти Августа III, (1763 г.) Катарина поше на пољски престо Станислава Поњатовскога, и одма преко свога посланика Рјепнина поче захтјевати, да се даду права „диссидентима“. То исто зајавише и четири протестанске државе: Јенглеска, Прајска, Шведска и Данска. Али кад се питање о „диссидентима“ изнесе пред скупштину, несрећни пољаци, на погибију своју, с негодовањем отвргнуше захтеве поменутијех држава и потегосе сабље на оне депутате, који говорише у ползу „диссидентата“. Бискуп краковски, Кајетан Солтик, својима посланицама узмути сву пољску краљевину; са свијех страна чујаше се вика против „диссидентата“. Многи фанатици, необраћајући пажњу на присуство руске војске у Варшави, дрзко викаху на речене државе и понајвише на царицу руску. На дрзости пољске Катарина одговори распоређењем, да се руска војска приближи к пољским границама, а посланик Рјепнин у самој Варшави узе под стражу Солтика и неке друге знатне противнике „диссидентскијех“ права. Не ћуташе ни „диссиденти“ они почеше састављати тако зване „конфедерације“ и угovarаху међу собом „до последње капи крви заштићавати своја права и преимућства, слободу вјере, част, живот и имање.“ Све ово побуди Пољаке да попусте, и скупштина 15 Новембра 1767 г. отмјени пређашња узакоњена о „диссидентима“, дозволи им слободу вјере, присуство у сенату, учешће на скупштинама, уобште једнакост у свему с католицима. Правитељство Ријечи Посполите нарочитим договором с Русијом (13 Фебр. 1768 г.) обвеза се на вјечна времена —

испуњавати дарована „диссидентима“ права. — Али, као и свагда, пољаци говорише једно а чинише друго. Одма, док руска војска изађе из Варшаве, они се почеше бунити и опет викати против „диссидентата“. Бискупи у посланицама, а духовништво с црквенијех катедара проповједаше крсташки рат против руса и узмутише сву Пољску. Каменецки бискуп Красински с Пулавским и некима другима фанатичима великашким, саставише тако звану „Барску конфедерацију“¹⁾ и почеше страшно утјесњавати православни народ. Народ се стаде бунити. По свој западној крајини (тако се зову земље к западу од Дњепра) почеше бродити чете сељачке и „гајдамачке“ и чинити освету притјеснитељима. Пољско правителство не би у стању усмирити ни сељаке, ни конфедерате, па с тога за умирење и једнијех и другијех заузео Русија. Устанак народњи скоро се утиша, но конфедерати продужаваше борити се и с руском војском. Рат Руса с Турцима даде им могућност продужавати борбу неколико година. Али кад побједи Румјанцова и Орлова потресоме и високу Порту, онда наступи крај и борби конфедерата. У 1772 г. на предлог прајскога краља Фридриха II. учињен би први раздјел Пољске државе. Прајска привати Померанију, Аустрија Галицију, а Русија старо наследство своје — Бјелорусију.

Сво готово насељење сједињених крајева било је по проихођењу руско и разликовало се међу собом тек вјером. Велика царица објави пуну религијозну слободу својим новим подајницима и даје им права и преимућства, којима се користоваху и сви остали њезини поданици. Католици добише засебнога митрополита, унијати архијепископа, а православни, почем беху чланови господствујуће цркве, подпадоше пастви рускијех владика. Мудра распоређења Катаринина и благоденствије њезинијех поданика једнако обраћаху на се пажњу једнога рускога народа, који се налазаше још у зависности од пољака. Раздјел Пољске мало опамети Пољаке. Кроз неко

¹⁾ Племски сајуз.

вријеме они опет почеше утјесњавати своје православне поданике^{RS} и готовити себи политичну погибију. Док се поче (1781 г.) други рат Русије с Турском, Пољаци, по наговорању Прајске, која им обећа заштиту и помоћ, прекидоше сајуз с Русијом, укидоше стари државни поредак и, разпавивши се идејама францускијех револуционара, 3 Маја 1791 г. прогласише нову одвећ либералну конституцију. Али ова конституција срете многе противнике међу приврженцима старог поредка, који против ње саставише тако звану „Тарговицку конфедерацију“ и обратише се с молбом к Катарини, да поврати стари поредак. Руска војска уђе у пољске предјеле. Краљ Станислав стаде искати у Прајске обећану помоћ; али умјесто помоћи Прајска ступи у сајуз с Русијом и заузе с војском сјеверо-западне пољске крајине. 1791 г. учињен би други раздјел пољскијех земаља: Русија узе двије своје области — Волинију и Подолију, а Прајска Данциг и Торн с њивим окружијама.

Скоро за другијем настаде и трећи — последњи раздјел Ријечи Посполите. Искуство неопамети Пољаке. Они замислише безуман заговор против Русије и Прајске, и на велики четвртак 1794 г. изненада нападоше на руске војничке чете, које беху у Пољској. Подиже се општи устанак, и чете храброга Костјушке почеше војевати с Русијом и Прајском. Изиђе оно, што се могло и очекивати. Костјушку сајузници разбише, узеше у плијен и заузеше Варшаву. Станислав Поњатовски одрече се од престола, а сајузници 14. Новембра 1795 г. раздијелише међу собом и остале пољске области: Русија узе области — Виленску и Гродненску и херцогство Курландско, Прајска — сјеверо-западне и Варшаву, а Аустрије — југо-западне и Краково. —

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Путничке слике ваљевског округа.

(НАСТАВАК.)

Пошто му се јависмо и поздрависмо, замоли смо га: да нам да једног човека, ком ћемо платити, да нам покаже пут к раз-

валинама св. Петке, који би нам у исто време знао што о истим приповедити. Кмет онако готово рикајући, протезајући се и негледајући у нас, рече: „Каква човека? Очи имаш на тражи! Ваљда ниси слеп? А шта, да ти прича? Ваљда ти је неко докон да ти којешта трабуња?“ Ту непомогоше ни молбе, ни части, ни обећања. Ми се кренусмо, и добро момче крчмарево рече нам куда и како да пдемо. Тако и учинисмо, и хвала Богу и добрим људима, ево нас и пред дивним и прекрасним развалинама, око којих је гробље са својим вечно спавајућим некадашњим посетницима. По свом обичају прођох око свију развалина неколико пута, прегледа их све са целим гробљем, па онда седох мало да се одморим, а отац Која већ је био уредио наше коње са човеком, који нам показиваше пут; јер смо пандура давши му 6 гр. одпустили још у Скобаљу. Биће ово моје европско одело и обилажење око ове старе светиње узрок, те дођоше два момчета, народњи војници, са својих њива да виде шта је, ко је, и шта се хоће? Благодарехи овим нашим посетницима, дознадосмо ово: да је сво село већ више пута предавало прѣсбе, да им се допусти, да ову светињу прапраотаца својих поправе и направе св. храм, као што је и био негда; па од толико година до данас ни гласа ни трага од ма каквог одговора, а ето Београд није бог зна колико далеко одавде, а и окр. варош овог места. Да је један богат сељак, којег нам и кућу показиваху на једном брегу од јужне стране од ових развалина, такође искао одобрење зато, али му недође никакав одговор; те ти он одуста од своје намере. Веле да је мислио до 2000 дук. ц. на ову ствар да потроши. Да је један бездушник недалеко одавде рушио сводове по одобрењу неког капетана, па и по наговору овога, те од грађе ове светиње правио и зидао неке ћумезчиће себи, као да није у самом камену одрастао, у који ће се и сахранити, и као да су његове накараде грађевина достојне те велике части и тог славног имена и уважања, да се од светих храмова подижу. Да су и одавде, са ових светиња, као што то обично бива, а по одобрењу и наговору полицијских власти, звали грађу за друге даљне цркве и остале зграде; те тако рушећи ову светињу утамањивали славне споменике дивних, великих и непостижних наших прапрародитеља! О власти, власти! О полицији српска полицији! Стрещим да не доживиш оно, са покварености, глупости и неразвијености неких твојих чланова, што још ни једна није доживила! Стрещим да некада накажени неповучете и невине у бездну у којој вас очекује аждаја свију зала и неваљалства, са својим разјапљеним чељустима на утамањивање.

Да је три пута певала, а три пута паљена и кварена била док је ето достигла ток савршенства урвинског, који гледамо пред собом. Да је благодарећи, глупости, немарљивости, а нарочито гадној и најскврнавијој себичности својих сопствених чеда, не само до сада остала урвина и развалина; него да је и ми сами рушимо и кваримо, благодарећи нашој покварености. Да је благодарећи својим љутим змијуринима, које се легу у корењу живих и иструделних дрва над олтаром, и наднебним изпроваљиваним сводовима, овај до сада сахранила, да га нечастиве тако рећи руке не кваре и не скврњава, уништавајући сопствену славу и величије, сопствено величанство и некадашњу моћ, којом би требало да се диче и узносе. Да тиме своју сопствену глупост, слабост, неразвијеност и сопствено неваљалство показујемо, кад у место да овакве и овим подобне дивоте и славе подижемо, поправљамо и обнављамо, ми подижемо које какве, не свете храмове и преље, по уцурице и страћаре, које нас ни по 7—8 год. неслуже; па их затварамо: да нас неби наша сопствена работа скрушила и утаманила, која нас неколико десетина тисућа дуката и неколикогодишње не наплаћене муке и дангубе стоји. Да ми сами, недостојни потомци својих дивних и чудноватих предака, из глупости наше и неразвијености, презиремо и остављамо овакве славне дивоте и красоте, светиње и тврђе, које се противише и многим вековима и разним непогодама, као и сплним и неизбројним рукама и снагама својих непријатеља и глупих пријатеља. И напослетку с тугом и чемером морамо рећи и признати: да ми сами, по злој глупости и неваљалству нашем, идемо на то, да се покажемо: да нисмо потомци оних дивних, светих божанствених, славних, чудноватих, вапредних, једном речју чуда овог света, наших прапрародитеља, него поништавајући све што је њихово, а уздижући тобож нешто садање што је наше, ништаво и никакво, сами идемо и нехотице на то: да се покажемо, да нисмо ништа друго, до тиква без корена, па као такви да ћемо бити и сами остати у нашег потомства. Е, немогу више од јада и чемера да говорим! Глава ми се врти, мозак кружи, ум стане срце и тело следи кад помислим на оволико неуважавање и презирање свога сопственог величија и величанства некадашње своје сопствене славе, свога добра и узора, свога красног, дивног, славног, великог, надљудског, божанственог и пресветог!! Ваља ми се опростити са свим великим и дивним, а по невољи и јаду гледати чемерно јадно, трошно и рушеће се над сопственом главом сопствени производ!...

Развалине или урвине ове некадашње светње српске до ол-
 тара дугачке су $5\frac{1}{2}^{\circ}$ а широке са запада 4° и $2'$. Ова је дужина
 и ширина изнутра мерена т. ј. управо шупљина. До олтара је ова
 светиња права четвороугољност, без оних крстообразних пзидотина,
 које код певница састављају пречаге крста. Дужина олтара округ-
 лог и обрнутог к истоку изнутра је 3° споља 3° и 4 стопе, дебљина
 је скоро свуда зидова $\frac{1}{2}^{\circ}$, свод или небо више олтара, на ком осим
 корова, живог и трулог дрвећа, живи огромна мложина отровних
 змијурина, које хоће да скачу на посјетиоце, још је и дан данашњи
 целокупно и нигде кроз њега непрокисава. У време мог гледања и
 прегледања, ваљда због огромне препеке, ни једна *нешомењеница*
 није била тако неучтива, да ми скочи за врат и да ме уједе. Но
 негледајући на све то, немпла музика њихова непрестано је се чула
 ваљда да замени божанствено певање и појање недостојних пото-
 мака оних, који подигоше ову светињу, и да им на овом свету по-
 кажу песме и музике, које ће их на оном свету вечно пратити, што
 руше и утамањују и што неподмаћују и не обнављају ове светиње.
 Осим неба, или свода, над олтаром, био је свод и над целом осталом
 овом светињом, што се види из развалина, које још неодвукосе
 безбожници. Овај је се држао на 4 прекрасна стуба који су пред
 олтаром и 4 друга који су по један хват од западњег зида били.
 Сва је ова прекрасна и дивна светиња сазидана од тесаног камена,
 ван кубета ваљда, која су ако не зидана, а оно бар у место себре
 подзиђивана прекрасном препицаном опеком, смешаном са разним
 стварима претученом, која се још и данас употребљава као шупља
 за кубета над сводовима разних светиња. Прекрасан живопис са
 прекрасним писменима око светаца, који још остадохе са избоде-
 ним лицем и изврћеним очима, од варварства и дивљег фанатизма,
 показиваше време напретка и славе српске, доба највеће моћи и
 просветне снаге укупног народа србског, од јадранског па до цр-
 ног мора и од Италије па до данашњег грчког краљевства већег
 дела овога, па све до под сами Цариград. Да је у то доба прежи-
 вописивана сведочи други још старији живопис испод овога, као
 што се на многим местима показа, кад смо овај брисали и састру-
 гавали. Сведи су сви високи, суви, коштуњави са мало накривље-
 ним главама на леву страну, са поредким брадама и брковима. Одећа
 су на њима сва старосрпска, а нарочито узимајуће чисто народне
 српске боје, црвено-рујна плава и бела; а ове боје јасно казују:
 да су ове светиње живописале и уписивале српске руке за време
 владе славних Неманића, које млога данашња занешена недоносцад

учена, хоће да назове деспотима а владу њихову турском и деспотском. Па да и наведемо који од знатнијег живописа и ако мо-
рамо са тугом и жалашћу казати: да нема ни једног целокупног,
да нема ни једног живописаног светитеља ове некада дивне, и још
и сада свете обитељи српске, а да није фанатична рука одпадничка
од вере и народности српске, српских потурица и издајца, извр-
тила очи, изкопала нас и свакојако нагрдила и осакатила лица
светитељска. Тако дакле да почнемо прво од запада к истоку по
јужном дувару, који је као северни и западни још висок за једно
5 $\frac{1}{2}$ °. Прво нам стоји целокупан дивно и прикрасно израђен св. Бу-
рађ, са надписом почињући од источне стране, главе и оног свети-
тељског круга „ГѢи“. Даље од западне стране главе „... ГІЕ“
т. ј. свети Георгије. Сав је светац у зеленој долами до колена, острагу
здрово убраној и са обтокама (гајганима) једва видним украшеној. Више
ове заогрнут је рујним огртачем. Напрсњак му је од плаве и жуте боје
са рукавима, као и украсима под мишицама од црвено-рујне, плаве и
беле боје. Опасан је појасом, који му пада до колена, плавим са
окрајцима белим и црвено рујним. На трбуху (животу) му је *наджи-*
вотник рујан са белим пулијама, преко ког се ремењ плав са белим
пулијама преплеће. *Тул* му је на десној страни плав напуњен плавим
и прекрасним стрелама, више којих су звезде, а с леве стране плав
луц у левој руци. У десној руци држи дугачко жућкасто копље, ваљда
боја дрвета, а чакшире су му уске, зелене и изшаране по гдегде
обтокама белим. Огрлица му је врло висока, а доста и широка плава
изшарана белим и рујним разним шарама. Даље иде св. Димитрије
са прекрасним и добро сачуваним надписом око котура светитељске
главе, од истока пише: „ГѢи“ а са западне котура „ДИМИТРИЕ“.
На њему је долама до колена на и чакшире од рујне боје. Напрс-
њак плав са белим обтокама иokraјцима. У десној руци држи мач
са обе стране оштар, по средини плав, а по крајевима бео. Тул му
је напуњен стрелицама са оштрицом горе, плав а заклопац од овога
као и у св. Бурђа плаво жућкасте боје. Огрнут је зеленим огртачем
или ћурдијом. Чизме су му беле, а у св. Бурђа рујне. Надживотник
му је зелен, изпрекрштан плавим ремењима, украшеним белим пу-
лијама. Појас му је плав, дугачак до колена, као и долама, украшен
белим пулијама и рујнимokraјцима. До овога даље један светац са
плавом доламом и чакширама, и белим огртачем. Надпрсњак и под-
животник му је рујан, са белим појасом и разним украсима и пу-
лијама рујним, а обшивен је плавимokraјцима. Око свију ових све-
таца стоји дивно плаво небо, а више овога и ових опет иде други

ред светаца само до половине тела живописани. Више ових и њихова плавог неба, неки имају и дивне прекрасно израђене беле звезде. На западној страни стоји огромно *Успење св. Богородице*. Постоља сва у кревету њеном живописана је прекрасном рујном, тако рећи горећом бојом, а о крајци, ројте, ресе и кићанке на угловима ове од дивне жуте боје, знак злата, четири огромна златна подсвећника, са огромним запаљеним свећама стоје на четири угла ове. Више богоматере и њене постеле депршају се са златкастим крилима, дивно и чудно израђени мали анђелчићи, херувими, серафими, силе, власти и господства.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Г Л А С Н И К.

Монастиру Боговађи у окр. ваљевском приложили су:

Станислав Јеремијћ из Ратковца једно сребрно кандило у вред. 16. дуката; Матија Селенић из Пепељевца једно сребрно кандило у вред. 14 дук; Милош Лукић из Пепељевца једно Јеванђеље на вел. колу у кадифи, у вред. 6. дук; Ивана жена Пантелије Бенадија из Ратковца једну одежду од доброг штофа у вред. 16. дук; Живко Јанић из Тодорина дола један крст у сребро окован у вред. 5. дук; — Живко Павловић из Маркове цркве један епитрахил у вред. 3 дук. Булка Сенија из Латковића један покривач на св. Трапезу у вред. 6. дук; — Ранисав Ковачевић из Лајковца једну кадоницу од паквона у вред. 2. дук; — Живко Павловић из Маркове цркве један крст сребром окован и окићен у вред. 12. дук; Матија Букић из Ратковца два двокрака чирака од паквона на св. Трапезу у вред. 6. дук; Високо — преосвећени Архиепископ Београдски и Митрополит Српски Г. Михајил једну петохлебницу од кинеског сребра у вред. 8. дук; Митар трговац из Степојевца оправно и позлатио крст у вред. 4. дук; Ивко Милиновић из Вироваца један епитрахил у вред. 3. дук; Живана из д. Лајковца један епитрахил у вред. 3 дуката.

Старшина М. Боговође са братством својим, поред усрдне молитве, коју приноси Богу да здравље и спасење горњих приложника, овим им јавно благодари, желећи да се множе у нашој отачбини оваки богоугодни добротвори.

У Мон. Боговађи 1 Августа 1875.

СТАРЕШИНА Мон. БОГОВАЂЕ,

Игуман Данило.

Издаје и уређује проф. ВОГОСЛОВ. АРХИМ. **Нестор.**

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.